CARACTERUL COMPENSATOR AL DAUNELOR-INTERESE ALOCATE ÎN CAZUL NEEXECUTĂRII CONTRACTULUI ÎN DREPTUL COMERȚULUI INTERNAȚIONAL

Aurel BĂIEŞU
doctor în drept,
conferențiar universitar

THE COMPENSATORY NATURE OF THE DAMAGES AWARDED IN CASE OF BREACH OF CONTRACT IN THE INTERNATIONAL TRADE LAW

The purpose of the award of damages to the creditor in case of the breach of contract by the debtor is to compensate the creditor for loss suffered. It means that an award of damages should not enrich the creditor: he cannot recover more than his loss. In some of the United Stated there are express statutory provisions to the effect that damages shall not as a general rule exceed full compensation, and even in the absence of such enactments the principle applies in other common law and civil law jurisdictions as well as in international instruments. In the present article we have analyzed the specific features of the said rule in various legal systems and instruments of uniform law: Viena Convention on the International Sale of Goods of 11 April 1980, UNIDROIT Principles regarding the International Commercial Contracts and Principles of the European Contract Law.

КОМПЕНСАЦИОННЫЙ ХАРАКТЕР ВОЗМЕЩЕНИЯ ПРИСУЖДЕННОГО В СЛУЧАЕ НЕИСПОЛНЕНИЯ ДОГОВОРА В МЕЖДУНАРОДНОМ КОММЕРЧЕСКОМ ПРАВЕ

Целью присуждения возмещения кредитору в случае неисполнения договора является компенсация понесенных им убытков. Это означает, что такое присуждение не должно обогатить кредитора: он не должен получить больше чем потерял. В некоторых штатах США существуют законодательные положения, согласно которым возмещение не должно превышать полную компенсацию понесенных кредитором убытков. Но даже в отсутствие таких положений данный принцип применяется и в других правовых системах common law и континентального права. В данной статье проанализированы основные черты данного правила в различных правовых системах, а также в инструментах унификации права таких как Венская Конвенция ООН о договорах международной купли-продажи товаров 1980 года, Принципы международных коммерческих договоров УНИДРУА, Принципы Европейского Договорного Права.

Dacă principiul reparării integrale a prejudiciului suferit de creditor ca rezultat al neexecutării sau executării necorespunzătoare a contractului cere ca creditorul să fie despăgubit pentru tot prejudiciul astfel suferit, regula care constituie obiectul prezentului studiu dispune că daunele-interese trebuie să poarte caracter compensator. Răspunderea debitorului nu trebuie să fie o sursă de îmbogățire pentru creditor; el nu trebuie să primească mai mult decât a pierdut. În acest sens, regula evocată cere ca suma daunelor-interese să nu depăşească prejudiciul efectiv suportat. De exemplu, în legile unora din Statele Unite este prevăzută expres regula potrivit căreia daunele-interese nu trebuie să depăşească pierderile suferite de partea lezată (*§3358 California Civil Code, §27-1-303 Montana Code Annotated, §23-96 Oklahoma Statutes Annotated, §21-1-5 South Dakota Codified Laws*). Însă chiar şi în lipsa unor prevederi legale exprese în acest sens, regula enunțată se aplică în diferite sisteme juridice, atât de *common law,*[1] cât şi de drept continental[2]. Această regulă comportă mai multe consecințe.

1) Una din consecințele caracterului compensator este regula generală potrivit căreia nu sunt admise daunele-interese cominatorii (*dommages-intérêts punitifs –fr., punitive damages – engl.*) pentru neexecutarea contractului. Această regulă este consacrată pe larg în diferite sisteme juridice. Astfel, cât priveşte *common law*, într-un număr important de state din SUA există dispoziții legale exprese în acest sens, la fel ca şi în Codul Comercial Uniform al SUA[3]. Totuşi, trebuie de remarcat că acordarea daunelor-interese cominatorii este prevăzută, cu titlu de excepție, de lege, de exem-

plu, în domeniul contracarării practicilor comerciale nedorite. Totodată se observă tendința crescândă în jurisprudența americană de a acorda daune-interese cominatorii pentru încălcarea intenționată a contractului[4], la fel ca şi pentru comportamentul contrar principiului bunei credințe. Însă, deşi domeniul daunelor-interese cominatorii este mai larg în SUA decât în Anglia, subzistă totuşi un control strict din partea judecătorilor asupra sumelor susceptibile de a fi acordate, pentru a evita ca indemnitatea să constituie o îmbogățire fără justă cauză [5].

În sistemele de drept continental, de asemenea, în principiu, nu sunt recunoscute daunele-interese cominatorii, întrucât acestea ar constitui o îmbogățire nejustificată a victimei, ceea ce este contrar principiului proporționalității între reparație şi prejudiciu. Mai mult ca atât, dacă legea aplicabilă contractului admite acordarea daunelor-interese cominatorii, executarea unei hotărâri judecătoreşti străine ar putea să contravină ordinii publice a statului unde trebuie să fie executată hotărârea. Astfel, în Germania instanțele de judecată au refuzat să elibereze *exequaturul* pentru o hotărâre judecătorească pronunțată în SUA care recunoştea daune-interese cominatorii. Curtea Federală de Justiție a Germaniei a estimat că recunoaşterea hotărârii în cauză ar contraveni „principiilor fundamentale ale dreptului german", întrucât „daunele-interese cominatorii nu mai puteau să aibă nicio funcție compensatoare, fiind contrare ordinii publice internaționale germane"[6].

Instrumentele de drept uniform - Convenția de la Viena din 1980 asupra contractelor de vânzare internațională a mărfurilor (în continuare - Convenția de la Viena), Principiile UNIDROIT referitoare la contractele de comerț internațional[7] (în continuare – Principiile UNIDROIT) şi Principiile Dreptului European al Contractului[8] (în continuare – Principiile DEC), consacrând principiul reparării integrale a prejudiciului (art. 74 al Convenției de la Viena, art. 7.4.2 al Principiilor UNIDROIT şi art. 9.502 al Principiilor DEC), la fel nu prevăd, în principiu, daunele-interese cominatorii. Acest fapt, însă, nu împiedică ca părțile unui contract de comerț internațional, în virtutea principiului autonomiei voinței – *lex voluntatis* -, să stipuleze în contractul lor asemenea daune-interese. În practică inserarea clauzelor de acest gen în contracte suscită probleme legate de recunoaşterea şi punerea lor în aplicare de către instanțe în cadrul soluționării litigiilor.

În cazul contractelor de comerț internațional, dacă judecătorul refuză executarea hotărârilor judecătoreşti străine comportând daune-interese cominatorii pe motivul că aceasta ar contraveni ordinii publice a forului, situația poate fi alta atunci când se cere *exequaturul* unei sentințe arbitrale străine. Soluția se bazează pe faptul că, atât arbitrajul în general, cât şi supunerea acordării daunelor-interese cominatorii unui arbitraj, se bazează pe acordul de voință al părților, astfel încât o convenție explicită a părților în acest sens ar putea anihila reticența judecătorilor în ce priveşte recunoaşterea legitimității unor asemenea daune-interese.

În cazul sentințelor arbitrale privind acordarea daunelor-interese cominatorii arbitrul va trebui să urmărească ca sentința pronunțată să nu fie invalidată şi respinsă de autoritățile statale abilitate cu controlul acestor sentințe, în special pe motivul că o asemenea sentință contravine ordinii publice din statul respectiv. Pentru a asigura executarea sentinței este important, ca scopul urmărit de sancțiune, indiferent de legea materială aplicabilă, să apară legitim în statul în care se cere executarea sentinței. Pentru a atinge acest obiectiv arbitrul trebuie să aprecieze legitimitatea sancțiunii în lumina valorilor fundamentale exprimate în principiile transnaționale reprezentând „trunchiul comun" al majorității sistemelor juridice, consacrat în comerțul internațional sub noțiunea de *lex mercatoria*[9].

Însă chiar dacă cerința legitimității sentinței este întrunită, autoritatea statală poate refuza *exequaturul* dacă va considera sancțiunea pronunțată prea gravă. De aceea arbitrul va veghea asupra proporționalității între sancțiune şi culpă, luând în considerare gradul ei de gravitate; ceea ce înseamnă că domeniul de aplicare a acestei sancțiuni se va limita la încălcările cele mai grave, care atentează la valorile morale fundamentale împărtăşite de comunitatea statelor şi sunt susceptibile de a constitui ordinea publică internațională[10].

2) Unele sisteme de drept naționale, dar şi unele instrumentele de drept uniform consacră conceptul de „pierderi nete" (*net loss*); la evaluarea prejudiciului reparabil trebuie să se țină cont de cheltuielile şi pierderile evitate de creditor şi de câştigul realizat de acesta de pe urma neexecutării contractului. Această regulă este prevăzută expres, în special, în sistemele de *common law* şi în dreptul german. Cât priveşte sistemul francez, faptul că creditorul a realizat economii de pe urma neexecutării contractului, la fel este relevant pentru determinarea prejudiciului reparabil în baza art.1149 C. civ. fr., însă această chestiune nu este reglementată prin lege, ci este lăsată la latitudinea judecătorului[11].

Regula de bază care acționează în *common law* este aceea că trebuie de ținut cont de câştigul realizat de partea lezată numai atunci când acest câştig nu ar fi existat dacă nu ar fi avut loc neexecutarea contractului; acest câştig trebuie să fie consecința neexecutării. Distincția între câştigul care este rezultatul direct al neexecutării şi câştigul „colateral" (*collateral benefit*)

pune probleme dificile ce țin de legătura de cauzalitate. Astfel, s-a estimat că, la determinarea prejudiciului reparabil, nu trebuie de ținut cont de beneficiile obținute de partea lezată în baza unui contract de asigurare contra pierderilor ocazionate de neexecutare a contractului[12].

În sistemul german, este cunoscut conceptul de *Vorteilsausgleichung* (luarea în considerare a avantajelor compensatorii) care își găsește reflectarea în § 326 al. 2 C. civ. germ., în virtutea căruia, dacă într-un contract sinalagmatic prestația a devenit imposibilă din cauza uneia din părți, cealaltă parte păstrează dreptul său la contraprestație, deducându-se ceea ce ea a economisit din faptul că a fost eliberată de prestația sa, precum și de tot de ce a beneficiat sau a omis cu rea voință să beneficieze din acest fapt. La fel ca și în *common law*, în dreptul german condiția este ca beneficiile ce rezultă pentru partea lezată să fie consecința eliberării sale de executare a prestației. Regula generală care guvernează *Vorteilsausgleichung* este că între neexecutarea prestației și câștig sau evitarea cheltuielilor trebuie să existe o legătură de cauzalitate adecvată[13]. Ca și în *common law*, nu va fi luată în considerare suma indemnizației plătite de asigurător în baza unui contract de asigurare[14].

În această privință, abordarea este diferită în sistemul francez. În particular, în jurisprudența și în doctrina franceză s-a estimat că, în orice caz, nu se admite cumulul daunelor-interese plătite de către debitorul responsabil cu indemnizația vărsată de către un terț. Astfel, dacă creditorul a încheiat un contract de asigurare a obiectului contractului, în virtutea căruia asigurătorul este ținut să-i achite o indemnizație care corespunde prejudiciului suferit sau unei părți a acestui prejudiciu, perceperea indemnizației de asigurare îl lipsește de dreptul de a obține daune-interese de la debitorul responsabil, în cazul în care această indemnizație repară integral prejudiciul. Dacă indemnizația de asigurare repară prejudiciul doar parțial, creditorul va putea cere de la debitorul responsabil repararea părții neacoperite a prejudiciului.[15]

În Principiile UNIDROIT, art.7.4.2 prevede că la evaluarea prejudiciului trebuie de ținut cont de orice câștig rezultând pentru creditor din cheltuielile sau pierderile evitate. Astfel, din suma daunelor-interese pe care trebuie să le primească creditorul trebuie să fie deduse pierderile pe care acesta le-a evitat din cauza neexecutării debitorului (*cost avoided*). Acesta este, de exemplu, cazul directorului teatrului care cere daune-interese de la artistul care nu și-a onorat contractul: cheltuielile de cazare a artistului, care au fost evitate, vor fi deduse din suma daunelor-interese.[16] Un alt exemplu ar fi cazul în care executarea contractului ar fi fost o afacere nereușită pentru creditor. Câștigul realizat de creditor dintr-o afacere de înlocuire, pe care acesta nu l-ar fi obținut dacă contractul inițial ar fi fost executat în mod corespunzător, va trebui dedus din suma daunelor-interese datorate de către debitor.

Ilustrație oficială: A închiriază lui B echipament pentru terasament pe un termen de 2 ani pentru o sumă de 1000 de Euro pe lună. Peste 6 luni contractul este reziliat pentru motiv de neplată a chiriei. Peste 6 luni, A închiriază același echipament altei persoane pentru suma de 1100 de Euro. Din suma daunelor-interese datorate de către B va trebui dedus câștigul realizat de A ca rezultat al reînchirierii echipamentului pentru durata rămasă a contractului inițial, adică un an, în sumă de 1200 de Euro.[17]

3) O altă consecință a caracterului compensator al daunelor-interese se referă la cazul în care prejudiciul este parțial imputabil creditorului. În toate sistemele analizate, în asemenea cazuri instanțele judecătorești sau arbitrale pot reduce sau chiar respinge pretențiile privind daunele-interese.

În modul cel mai explicit această regulă (*Mitverschulden*) este consacrată în dreptul german; potrivit § 254 C. civ. germ., atunci când cel care a suferit prejudiciul a cooperat prin culpa sa la survenirea acestuia, obligația de reparare și întinderea despăgubirii depind de circumstanțe, în particular, de faptul în ce măsură acest prejudiciu a fost cauzat în mod preponderent de către o parte sau alta. Aplicarea § 254 C. civ. germ. aduce, în principiu, la împărțirea răspunderii; obligația de reparare va depinde de împrejurări. În special, se pune problema de a determina care parte a provocat în mod esențial prejudiciul. În acest scop tribunalele germane țin cont de toate elementele cauzei, aplicând teoria cauzalității adecvate. Ele pot proceda la împărțirea răspunderii în procentaj; de asemenea ele pot decide ca, în pofida culpei victimei sub formă de neglijență, numai debitorul să fie ținut la reparare din motivul culpei sale sub formă de intenție, sau, din contra, ca numai victima să suporte prejudiciile din cauza gravității culpei sale în raport cu culpa debitorului.[18]

Și în sistemul francez fapta creditorului victimă (*fait ou faute de la vicitme*) are impact asupra daunelor-interese. Chiar dacă C. civ. fr. nu cuprinde prevederi exprese în acest cens, jurisprudența a dezvoltat noțiunea în cauză: dacă prejudiciul este datorat faptei creditorului, răspunderea debitorului poate fi redusă sau înlăturată[19].

În *common law,* în diferite sisteme juridice naționale au fost introduse reglementări legale în privința faptei părții lezate ce a contribuit la producerea prejudiciului (*contributory negligence*): *Law Reform (Contributory Negligence) Act, 1945* în Anglia, la fel ca și în multe din țările *Commonwealth*, precum și unele state SUA.[20]

În termenii art. 9:504 al Principiilor DEC, debitorul nu este responsabil pentru prejudiciul suferit de creditor dacă acesta a contribuit la neexecutare sau la consecințele acesteia. Într-o formulă mai desfăşurară această regulă este consacrată şi în Principiile UNIDROIT: „atunci când prejudiciul este parțial imputabil unei acțiuni sau omisiuni a creditorului sau unui alt eveniment pentru care acesta şi-a asumat riscul, valoarea daunelor-interese este redusă în măsura în care aceşti factori au contribuit la producerea prejudiciului, având în vedere conduita fiecăreia dintre părți"(art.7.4.7).

Principiul în cauză a fost invocat de un tribunal arbitral într-un litigiu dintre o parte rusă şi una estoniană. Contractul de vânzare prevedea că cumpărătorul trebuia să achite prețul mărfii în avans. Deşi plata a fost efectuată, vânzătorul a întârziat livrarea mărfii din cauza unor probleme legate de procedurile vamale. Cumpărătorul a intentat o acțiune contra vânzătorului. În procesul examinării cauzei s-a dovedit că întârzierea survenită în procesul trecerii vămii era datorată parțial faptului că cumpărătorul nu a furnizat vânzătorului toate documentele necesare pentru îndeplinirea formalităților vamale. Tribunalul arbitral a redus cu 50% daunele-interese solicitate. Pentru a motiva sentința arbitrii au invocat art.7.4.7 al Principiilor UNIDROIT[21].

4) La consecințele caracterului compensator al daunelor-interese se atribuie şi regula privind obligația de limitare (reducere, minimizare, atenuare, moderare) a prejudiciului (*duty to mitigate damages*). Această regulă, având originea în *common law*, impune victimei neexecutării contractului obligația de a lua toate măsurile rezonabile pentru a limita, atenua prejudiciul cauzat prin neexecutare. Obligația de a limita prejudiciul se bazează pe principiul bunei credințe; creditorul lezat nu este în drept să privească pasiv situația care se deteriorează, ci trebuie să întreprindă acțiuni în vederea atenuării prejudiciului. În afară de *common law*, regula enunțată a fost consacrată şi în alte sisteme juridice şi în instrumentele de drept uniform, influențând pe larg uzanțele comerciale internaționale.

În *common law* s-au cristalizat trei reguli principale în ceea ce priveşte *mitigation of damages*[22].

1) Prima şi cea mai importantă regulă este aceea că partea lezată este obligată să ia toate măsurile rezonabile pentru a limita prejudiciul cauzat de cealaltă parte şi nu este în drept să pretindă daune-interese pentru acele pierderi pe care le-a putut evita dar nu a făcut acest lucru. Altfel spus, partea lezată nu este îndreptățită să recupereze pierderile care au putut fi evitate.

2) A doua regulă rezultă din prima şi stabileşte că dacă partea lezată a luat măsurile rezonabile pentru limitarea prejudiciului cauzat de cocontractant el este îndreptățit la recuperarea pierderilor astfel suferite, chiar dacă aceste măsuri au fost fără succes sau de fapt au adus la mărirea prejudiciului.

3) A treia regulă constă în aceea că atunci când partea lezată a luat măsurile rezonabile pentru limitarea prejudiciului şi aceste măsuri au avut succes, cealaltă parte poate beneficia de acțiunile părții lezate şi va fi responsabilă numai pentru prejudiciul astfel redus. Partea lezată poate recupera doar prejudiciul efectiv cauzat şi nu este în drept să ceară repararea prejudiciului evitat (de exemplu, dacă vânzătorul livrează marfă defectuoasă şi cumpărătorul, încheind un contract de substituire la un preț mai favorabil, obține astfel beneficiu din acesta, suma acestui beneficiu va fi dedusă din suma daunelor-interese pe care o va plăti vânzătorul pentru a repara cheltuielile vânzătorului ce rezultă din contractul de substituire).

În dreptul german regula privind limitarea prejudiciului rezultă din prevederile § 254 C. civ. germ., care stabileşte că obligația debitorului de reparare a prejudiciului depinde de faptul dacă victima a omis să-l avizeze pe debitor despre un prejudiciu excepțional de ridicat sau *a neglijat să evite sau să micşoreze prejudiciul.*

În dreptul francez nu există dispoziții exprese privind obligația creditorului de a limita prejudiciul. Cât priveşte jurisprudența, aceasta este indecisă şi divizată. De regulă, instanțele judecătoreşti franceze nu îl sancționeze pe creditor pentru faptul de a nu lua măsuri în vederea moderării prejudiciului. Indemnizația acordată creditorului nu va fi redusă pe motivul că el ar fi trebuit să procedeze la o înlocuire; victima este în drept să aştepte ca responsabilul să-şi execute obligația[23]. Totuşi o serie de hotărâri nu pot fi explicate altfel decât prin existența obligației de limitare a prejudiciului: de ex., s-a statuat că „faptul de a nu încerca să se evite prejudiciul rezultând din culpa debitorului constituie „o culpă" a creditorului şi are ca efect reducerea indemnizării"[24].

Şi în doctrina franceză opiniile rămân divizate. Unii autori neagă cu desăvârşire obligația creditorului de a limita prejudiciul: „nu este necesar de a ține cont de situația responsabilului; numai situația debitorului în exclusivitate trebuie să fie luată în considerare şi puțin contează că debitorul va fi ruinat de răspunderea care îi incumbă. Nicio obligație de a repara ea însăşi prejudiciul nu există în sarcina victimei"[25]. Alți autori fundamentează obligația creditorului de a modera prejudiciul pe principiul executării cu bună credință a convențiilor (art.1134 al.3 C. civ. fr.)[26], menționând că principiul reparării integrale trebuie să fie conciliat cu grija de a evita orice cheltuieli nerațională şi de a gestiona, cât mai economic posibil, în interesul tuturor, fondurile destinate reparării prejudiciilor[27].

Obligația de limitare a prejudiciului şi consecințele nerespectării ei de către victima încălcării contractului sunt stipulate în mod explicit în art. 77 al Convenției de la Viena: „partea care invocă încălcarea contractului trebuie să ia măsurile rezonabile, ținând cont de împrejurări, pentru a limita pierderea, inclusiv câştigul ratat, rezultând din încălcare. Dacă ea neglijează s-o facă, partea care a comis încălcarea poate cere o reducere a daunelor-interese egală cu suma pierderi care trebuia să fie evitată". Urmând exemplul Convenției de la Viena, Principiile UNIDROIT şi Principiile DEC au stabilit că debitorul nu poartă răspunderea pentru prejudiciu în măsura în care acesta putea fi redus prin mijloace rezonabile şi precizează că creditorul poate recupera cheltuielile rezonabile ocazionate în vederea atenuării prejudiciului (art. 7.4.8 al Principiilor UNIDROIT; art.9.504 al Principiilor DEC).

Obligația creditorului de a limita prejudiciul este pe larg recunoscută în jurisprudența arbitrală internațională. Un caz tipic de aplicație a regulii analizate este obligația creditorului de a proceda la un contract de înlocuire. Atunci când prețurile pe piață sunt în creştere, creditorul care omite să procure într-un termen rezonabil marfa de înlocuire nu va putea cere întreaga diferență între prețul convenit şi prețul de pe piață, dacă prețul (mai scăzut) al mărfii de înlocuire i-ar fi permis să evite cheltuielile suplimentare. Dacă, în schimb, creditorul încheie efectiv un contract de înlocuire, el va fi îndreptățit să recupereze diferența dintre prețul mărfii de înlocuire şi prețul convenit, chiar dacă contractul de înlocuire a fost încheiat la un preț mai înalt decât cel de pe piață. Acest mecanism se bazează pe comportamentul ipotetic rezonabil al unui creditor de bună credință[28].

Referințe bibliografice:

[1] Treitel G.H., The Law of Contract, Sweet & Maxwell/Steevens & Sons, London, 1999, p.869-871.

[2] Jourdain P., Les dommages-intérêts alloués par le juge in: Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit comparé, sous la direction de M. Fontaine et G. Viney, Bruylant Bruxelles, LGDJ Paris, 2001, p.277 şi urm.

[3] Uniforme Commercial Code of USA, http: // www.law.cornell.edu/ucc/

[4] Treitel G. H., The Law of Contract, op. cit., p.872-873.

[5] Robin G. Les dommages et intérêts punitifs dans les contrats internationaux, Revue de Droit des Affaires Internationales, 2004, nr.3, p.247-267, p.249.

[6] Gardette J.-M., obs. sous Bundesgerichtshof, 4 iunie 1992, RGDA, 1996, p.209, citat după: Coutant-Lapalus C., Le principe de la réparation integrale en droit privé, Presses Universitaire d'Aix-Marseille, Aix-en-Provence, 2002, p.148-149.

[7] UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, http: www.org /english /principles /contracts/main.htm.

[8] Principles of European Contract Law, http: www.storme.be/PECL2en.html.

[9] Gaillard E. Trente ans de Lex Mercatoria. Pour une application sélective de la methode des principes généraux du droit, Journal du Droit International, 1995, p.5-30.

[10] Robin G., op. cit., p.262.

[11] Treitel G.H. Remedies for breach of contract, op. cit, p.185-189.

[12] Ibidem, p.189.

[13] Despre teoria cauzalității adecvate în dreptul german, a se vedea: Marsh P.D.V. Comparative Contract Law: England, France, Germany, Gower Publishing, Hampshire, 1994, 356 p.; p.341-342; Treitel G.H., Remedies for breach of contract, a comparative account, Oxford University Press, New York, 1988, p.167; Ferrand F., Droit privé allemand, Paris, Dalloz, 1997, p.352.

[14] Treitel G.H. Remedies for breach of contract, op. cit, p.188.

[15] Larroumet Ch. oit civil. Les obligations. Le contrat. T.III, 5 édition, Ed. Economica, Paris, 2003, p. 761-762.

[16] Comentrariul oficial al art.7.4.2, p.3, Principes relatifs aux contrats du commerce international, Rome, Unidroit, 1994, p. 205.

[17] Ibidem.

[18] Ferrand F., op. cit., p.355.

[19] Aynès L., Malaurie Ph., Cours de droit civil. Les obligations, 2 edition, ed. Cujas, 1990, p.450.

[20] Treitel G.H. Remedies for breach of contract, op. cit., p.190-191.

[21] Sentința arbitrală din 02.09.1997, dosar 225/1996 a Curții de Arbitraj Comercial Internațional a Camerei de Comerț şi Industrie a Federațiaei Ruse.

[22] McGregor H. The law of damages. The common law library. Number 9, Sweet & Maxwell, London, 1997, p.185 şi urm.; Chitty on Contracts, Vol.I, General Principles, 29th edition, Sweet & Maxwell, London, 1994, p.1242-11251.

[23] Laithier Y.-M., Etude comparative des sanctions de l'inexécution du contrat, LGDJ, Paris, 2004, p.467.

[24] Rouhette G., De Lamberterie I., Tallon D., Witz C., Principes du Droit Européen du Contrat, Société de Législation Comparé, Paris, 2003, p.411.

[25] Laithier Y.-M., op. cit., p.467.

[26] Fontaine M. Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelle : synthèse et perspectives, in Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit comparé, sous la direction de M. Fontaine et G. Viney, Bruylant Bruxelles, LGDJ Paris, 2001, p.1041-1042; Laithier Y.-M., op. cit., p.445-446.

[27] Viney G., Traité de droit civil (dir. J. Ghestin). Les obligations. La responsabilité: effets, LGDJ, Paris, 1988, p.136.

[28] Eberhard S. Les sanctions de l'inéxecution du contrat et les Principes UNIDROIT, CEDIDAC, Lausanne, 2005, p. 217-218.